

nosti proizvodnje i naposljetku one, najzastupljenije, koje nude radno iskustvo ili trening kroz rad.

Autori Taco Brandsen, Victor Pestoff i Bram Verschuere napisali su predzadnji prilog *Co-production and the third sector: The state of the art in research*. Koprodukcija se istražuje kroz tri linije istraživanja. Početna govori o tome koji su motivi za uključivanje u koprodukciju. Oni su često individualni, ali motivacija dolazi do izražaja kada su usluge od velike važnosti za određene skupine. Drugo je pitanje kako koprodukcija može biti efektivno organizirana. Korak prema efektivnosti koprodukcije jest ako su ciljevi jasno definirani, a potrebe korisnika dobro poznate. Kako mi možemo razumjeti učinkovitost koprodukcije, treće je pitanje, a naznake odgovora vide se kroz efekte učinkovitosti i kvalitete usluga, kao i povećanja demokracije i odgovornosti. Završava se pozivom na metodološku raznolikost, komparativne analize i teoretski napredak u razumijevanju područja.

Zadnji prilog *Hybridity, innovation and the third sector: The co-production of public services* jest rasprava autora Victora Pestoffa o dimenziji vladavine u socijalnim poduzećima iz perspektive koprodukcije i hibridnosti. Najprije se promišlja preklapanje između trećega sektora i države, tržišta i zajednica. Zatim se raspravlja o potrebi za balansiranjem dionika i logika u hibridnim organizacijama poput kooperativa. Prilog završava pozivom da se kroz koprodukciju pozornost usmjeri na javne usluge i istraži utjecaj vladavine na hibridne organizacije, posebice socijalna poduzeća.

Ova knjiga stavlja socijalno poduzetništvo, često gledano kao izoliran fenomen, unutar političkoga, gospodarskoga i

društvenoga konteksta. Vodeći stručnjaci sektora sagledavaju nove teorijske perspektive koje s novim empirijskim spoznajama rabe kao zalag za stavljanje socijalnoga poduzetništva i trećega sektora u središte budućih istraživanja, praksi, akademskih rasprava i debata oko politika. Objašnjavaju se složeni koncepti i pokušava odgovoriti na dosadašnji manjak konceptualne jasnoće na tom području. Naslanjajući se na istraživanja koja koordinira EMES-mreža, raspravlja se o ključnim izazovima za razvoj trećega sektora, posebice kroz prizmu socijalnih poduzeća. Ova knjiga može biti ključna za sve one koji žele istražiti bogatstvo pojmova vezanih za socijalno poduzetništvo i treći sektor. Stoga je preporučujemo širokom rasponu publike koja djeluje na područjima civilnoga društva, trećega sektora i socijalne politike, ali i širim područjima ekonomije, sociologije i politologije te javne uprave.

Danijel Baturina

doi:10.5559/di.25.2.07

**Dan Woodman
i Johanna Wyn
YOUTH AND
GENERATION
Rethinking Change
and Inequality in the
Lives of Young People**

Sage, London, 2015., 201 str.

Dan Woodman i Johanna Wyn, ugledni znanstvenici na području studija mladih (*youth studies*), autori su nove knjige *Youth and generation. Rethinking change and inequality in the lives of young people* (*Mladi i generacija. Ponovno promišljanje promjene i nejednakosti u životima mladih ljudi*). Autori povezuju značajne teorijske tradicije u sociologiji mladih te, oslanjajući se pritom na rad drugih znanstvenika i svoje originalne

doprinosu, donose zanimljive (re)interpretacije nekih glavnih koncepata na tom području, ali i vrlo važnih pojmova i teorijskih okvira iz korpusa suvremenih socioloških teorija. Woodman i Wyn se u pisanju ove knjige koriste i iskustvom svojega rada na longitudinalnom istraživanju *Life Patterns*, koje je kroz dva desetljeća pratilo dvije kohorte mladih Australaca nakon završetka srednje škole (1991. i 2006.).

Prvo poglavlje knjige, naslovljeno *Continuity and change (Kontinuitet i promjena)*, postavlja jednu od misli koja će se provlačiti do kraja knjige: ako želimo uspješno analizirati poziciju mladih u društvu, potrebno je jednako temeljito promišljati i kontinuitet i promjene u društvenim odnosima. Upravo je u analizi promjena, prema mišljenju autora, potrebno posebno pažljivo tražiti kontinuitet i reprodukciju određenih struktura, poput struktura društvenih nejednakosti.

Srž drugoga poglavlja knjige, *Global change and inequality (Globalne promjene i nejednakost)*, nedvosmislen je zaključak autora kako se neoliberalno obećanje ekonomskih povrata na investicije u obrazovanje nije održalo. Globalna ekspanzija obrazovanja i ulaganja u "human capital" (ljudski kapital) nisu riješila problem nezaposlenosti mladih ni rast udjela privremenih poslova, poslova na dio vremena te raznih prekarnih zaposlenja za mlade u mnogim razvijenim i postsocijalističkim zemljama. Umjesto olakšana prelaska u odraslost te prosperiteta i stabilnosti kao rezultata produljenih obrazovnih putanja i većih ulaganja u obrazovanje, povećani udio mladih mora se nositi s produljenim periodom čekanja i "vrludanja" do prvoga zaposlenja, izostankom poslova za koje su se obrazovali te prekvalificiranošću ili nedostatkom vještina za poslove koji se nude. Nove i pojačane nesigurnosti i rizici s

kojima se mnogi suočavaju mogu negativno utjecati ne samo na njihovo blagostanje i ekonomsku stabilnost nego i na samopoštovanje i zdravlje, stvarajući dugotrajne "rane" (imaju "scarring effect") (22). Suprotno od meritokratskih obećanja, za većinu mladih "spol, klasa, etnicitet, invalidnost i druge društvene podjele nastavljaju snažno oblikovati ishode" (3), tako da Woodman i Wyn zaključuju kako se ne može govoriti o prevlasti meritokratskoga principa u socijalnoj mobilnosti nego o kontinuitetu struktura nejednakosti i pojavi produljene ovisnosti o obitelji, državi i/ili kreditima.

Upravo zbog svijesti o kontinuitetu velikih društvenih nejednakosti i važnosti strukturalnih faktora za život pojedinca, velik se broj autora s područja sociologije mladih obrušio na Beckovu teoriju individualizacije, interpretirajući ju kao pre naglašavanje slobode aktera koji može birati svoju biografiju i relativno je neovisan od strukturalnih ograničenja. U trećem poglavlju svoje knjige, naslovljenom *Individualisation (Individualizacija)*, Woodman i Wyn suprotstavljaju se takvom, po njihovu mišljenju pogrešnom, čitanju Becka. Umjesto pre naglašavanja značenja djelovanja oslobođenog od struktura i tobožnje slobodne konstrukcije "biografija izbora", Woodman i Wyn tvrde kako je Beckova poruka sasvim suprotnoga značenja – život postaje sve podložniji regulaciji, pravilima i zahtjevima institucija i kulturnih pozicija unutar koje se akteri moraju pokušati snaći. Naime, promijenjeni utjecaji struktura i nove nesigurnosti i rizici prisiljavaju pojedinca na – samoorganizaciju i aktivan izbor – "biografiju izbora" ili "uradi-sam biografiju", koja, međutim, nikako nije obilježena slobodnim i "lagodnim izborom" (barem za veliku većinu mladih), nego se razotkriva kao "biografija rizika". Unutar takvih "biografija rizika" mladi se danas nalaze u situaciji u kojoj moraju sami reinterpretirati (često kontradiktorne) strukture koje na njih utječu te sve više samostalno graditi svoj odnos prema njima. Pri tome oni iz nižih klasa mnogo lakše postaju žrtve kontradikcija, poput,

na primjer, sve većega procjepa između novih zahtjeva koje postavlja intimna veza ili brak, zasnivanje obitelji i posao ili poteškoće usklađivanja nestandardnih radnih rasporeda i fleksibilnih zaposlenja s potrebom za pripadanjem zajednici i prijateljskim odnosima. Tako autori Beckov opus čitaju kao teoriju društvenih institucija ili teoriju upravljanja kontradikcijama, a ne kao teoriju djelovanja. Woodman i Wyn na Beckovu tragu zaključuju i kako proces individualizacije slabi osnove za zajedničku klasnu kulturu i kako na kolektivne socijalne probleme uglavnom izostaju kolektivni odgovori, nego se oni sve više iskazuju individualno, npr. u psihološkoj domeni (44).

U četvrtom poglavlju, naslovljenom *Generations (Generacije)*, autori predlažu reaktualizaciju Mannheimove teorije generacija u sociologiji mladih, koja po mišljenju ovih autora, omogućuje zahvaćanje veza između povijesti i individualnih biografija. Generacija je, za Mannheim, heterogena kohorta mladih koja odrasta u "historijskim uvjetima koji oslanjanje na stare obrasce mišljenja i djelovanja čine teškima, ako ne i nemogućima" (57), tako da se "društveni poredak ne može mehanički reproducirati, pa je kreativni odgovor generacije potreban" (58). Pri tome nove generacije grade subjektivnosti unutar promijenjenih uvjeta i ponovno izgrađuju institucije koje su ostavile prethodne generacije. Koncept generacija može se opisati sa tri osnovna obilježja: 1) stvaraju je zajednički strukturni uvjeti kroz iskustvo istih institucija i važnih, ključnih događaja (npr. snažna ekonomska kriza); 2) generacija odgovara na promijenjene okolnosti i povratno utječe na formiranje društvenih struktura, pri čemu se zbog određene pozicije generacije oblikuju određeni

oblici subjektivnosti – obrasci osjećanja, izražavanja i djelovanja, te se stvara svojevrsni "generacijski habitus"; 3) generacije nisu homogene, nego ih se može podijeliti u "generacijske jedinice", grupacije koje na zajedničke historijske društvene uvjete reagiraju na različite načine zbog različite društvene pozicije uvjetovane npr. klasom, lokacijom ili etnicitetom. Woodman i Wyn vide prostor za povezivanje teorije generacija s Bourdieuovom teorijom socijalne reprodukcije, i to spajanjem Bourdieuova koncepta habitusa kao produkta socijalnoga podrijetla i odnosa u kojima se osoba nalazi te koncepta "generacijskoga habitusa", odnosno dispozicija stvorenih pripadanjem određenoj generaciji. Time dobivamo koncept pluralnoga habitusa, koji je, po riječima autora, posebno važan u razdobljima velikih društvenih promjena. Autori pronalaze da je Bourdieu i sam sugerirao da se u doba promjene društvene strukture mogu formirati nejednostruki (*non-unitary*) habitusi.

Razmatranje tranzicije u odraslost, važnoga koncepta na području studija mladih, predmet je petoga poglavlja, nazvanog *Transitions (Tranzicije)*. Istraživanja usmjerena na tranzicije u odraslost promatraju mladost u perspektivi prijelaza u status odrasle osobe, prijelaza obilježena prije svega zaposlenjem, samostalnim stanovanjem i zasnivanjem obitelji te konstrukcijom identiteta odraslosti. Za razliku od prijašnjih, često linearnih i izvjesnih tranzicija, u zadnje vrijeme mnogi se istraživači usredotočuju na neizvjesnost i poteškoće prelaska u odraslost. Woodman i Wyn priznaju važnost takvim istraživanjima, no nasuprot njima tvrde da je danas postalo gotovo nemoguće odrediti i početnu, a kamoli završnu, točku tranzicije, to jest ulaska u odraslost. Nasuprot tome, autori smatraju kako treba razmišljati u kategorijama "nove mladosti" i "nove odraslosti". Naime, Woodman i Wyn pokazuju kako problemi, zbrka, nesigurnosti te potraga za identitetom s kojima se susreću mladi u svojoj tranziciji u odraslost uglavnom ne nestaju ni u ranim tridesetima, ni sa zaposlenjem, zasnivanjem

obitelji ili samostalnim stanovanjem. Pri tome će oni u najgorim položajima morati najviše raditi da bi se uspjeli nositi s "fragmentirajućim, izolirajućim i individualizirajućim procesima koji mijenjaju živote mladih" (90). Pojam "nova odraslost" tako označuje promjenu u društvenim institucijama, drugačije uvjete života i nestalne konstrukcije identiteta mladih, koje Woodman i Wyn promatraju unutar generacijskoga pristupa koji zastupaju.

Šesto poglavlje, naslovljeno *Cultures (Kulture)*, donosi pregled socioloških teorija kulture mladih, počevši s konceptom supkultura kao uvelike klasno određenim odgovorom na dominantnu kulturu i postsupkulturnim teorijama kod kojih se koncept identiteta počeo oblikovati prema višestrukim, hibridnim identitetima. Autori razlažu i koncept životnoga stila, koji je, kako kažu, donio premještanje žarišta s nesvakidašnjih i "spektakularnih" kolektivnih kulturnih formi, poput supkultura ili neoplemena, na uvelike individualne prakse svakodnevnoga života i kulturnu potrošnju te na pitanje kako se njima gradi identitet. Životni stilovi pružaju mogućnost zahvaćanja pojačane individualizacije kulturnih praksi, no Woodman i Wyn predlažu još i obuhvatniji, "biografski pristup" kulturi, pristup koji bi se usredotočio na svakodnevne prakse i obuhvatio prakse pripadanja te analizirao široku interakciju "elemenata života" i utjecaj društvenih sila koje prijete "raskinuti biografiju", poput pojačanog utjecaja vremenske dimenzije na kulturne prakse (kroz npr. gubitak i/ili fragmentaciju slobodnoga vremena). Biografskim pristupom, tvrde autori, vidljiviji je i utjecaj nejednakosti koje nastavljaju oblikovati sudjelovanje u kulturnim aktivnostima i utjecati npr. na vrijeme za akumulaciju kulturnoga kapitala.

U sedmom poglavlju, naslovljenom *Time (Vrijeme)*, autori analiziraju promijenjenu ulogu vremena u životima mladih. Woodman i Wyn postavljaju temelje poglavlja prikazujući radove o akceleraciji vremena uslijed ubrzavanja društvenih promjena i pritisaka za stalnom prilagodbom na nove tehnološke uvjete i na nove načine proizvodnje i potrošnje. Takva akceleracija vremena može uzrokovati stanovitu "neukorijenjenost" i osjećaj gubitka kontrole nad vremenom, tvrde autori, i posebnu pozornost pridaju pitanju vremenskih horizonta, tj. razmatranju kapaciteta za planiranje budućnosti kod mladih. Woodman i Wyn zaključuju kako je za dio mladih planiranje života sve teže i oni se mogu osjećati bez kontrole nad vlastitom budućnosti. Istodobno, suočeni su s pojačanim zahtjevima za refleksivnost i potrebom da se život osmišlja kao projekt i brižno planira da bi se uspješno kormilarilo kroz nove nesigurnosti. Takva je situacija, misle autori, posljedica nestanka standardnih životnih trajektorija i nedostatnoga kapaciteta za snalaženje u novim izazovima, pogotovo kod nepriviligiranih. Osim toga, sve su češći i nestandardni i fragmentirani radni rasporedi, koji mogu stvoriti goleme poteškoće koordinacije osobnoga i društvenoga života, pa autori zaključuju kako možemo govoriti o individualizaciji vremena kao dijelu teze o individualizaciji.

Završno poglavlje knjige nosi naslov *Place (Mjesto)* i u njemu Woodman i Wyn skreću pozornost na nedovoljnu istraženost uloge mjesta u sociologiji mladih, iako upravo različite lokalnosti daju "izraz" socijalnim praksama i centralne su u "razumijevanju kako se različite grupe mladih uspijevaju nositi s fragmentirajućim i individualizirajućim procesima koje donosi kasna modernost" (144). Woodman i Wyn drže da mnoge sociološke teorije i istraživanja pate od "podteoretiziranosti mjesta" i od "metropolocentričnoga" pristupa, tj. analize društva kroz prizmu metropole ili najvećih urbanih mjesta. Autori nas upućuju na važnost analize konstruk-

cija značenja mjesta i identiteta zajednica, kao i na pitanja mobilnosti i migracija, te zahvaćanje uloge miješanja transnacionalnih životnih stilova i lokalnih identifikacija.

Woodman i Wyn su knjigom *Youth and generation. Rethinking change and inequality in the lives of young people* napisali temeljit pregled teorijskih dostignuća na polju sociologije mladih te ih povezali s nekim od najvažnijih tokova suvremenih socioloških teorija i svojim vlastitim empirijskim istraživanjima. Stavljajući naglasak na pažljivo istraživanje i kontinuiteta i promjena u društvu, autori nude zanimljive kombinacije teorijskih okvira i predlažu uporabu konceptata generacije, nove odraslosti i biografskih pristupa u sociologiji mladih. Bez obzira na to slagali se ili ne s njihovim prijedlozima za uporabu upravo tih konceptualnih oruđa, knjiga *Youth and generation* svojom temeljitošću nudi vrijedno štivo svima koji se bave istraživanjima mladih i pitanjem odrastanja u suvremenom društvu.

Augustin Derado

doi:10.5559/di.25.2.08

**Daniel Franklin i John
Andrews (Prir.)
MEGAPROMJENA
Kako će izgledati
svijet 2050.**

Naklada Ljevak, Zagreb, 2015., 389 str.

Nakon uvoda pod naslovom *Upoznajte megapromjenu*, u kojem se čitatelje upozna s definicijom pojma megapromjena, knjiga je podijeljena u četiri dijela: *Ljudi i*

odnosi, Nebo i zemlja, Gospodarstvo i biznis te Znanje i napredak, odnosno 20 poglavlja koja obrađuju velike promjene kroz brojne teme: od demografije, kulture, politike i gospodarstva do biologije, genetike i istraživanja svemira. Svi su autori poznati i nagrađivani novinari ili suradnici *The Economist*, koji su svojim dugogodišnjim radom i praćenjem tema o kojima pišu pokazali razvidnu razinu znanja – od poznavanja pojmova i znanstvenih teorija do analize empirijskih pokazatelja i na njima utemeljenih zaključaka i predviđanja. Na početku uvoda Franklin ističe dva cilja knjige: prvi je kroz širu sliku identificirati i istražiti velike trendove koji preobražavaju svijet, od njegova zdravlja do bogatstva, a drugi je pogled u budućnost uz pitanje kako te preobrazbe mogu svijet oblikovati do 2050. godine. Da bi bolje objasnio i naglasio u čemu se očituje ta promjena te zašto naziv *megapromjena*, iznosi podatak kako je trebalo proći 250 000 godina do 1800., kada je svjetska populacija dosegla broj od jedne milijarde, a u 1999. taj je skok bio na 6 milijardi. No u samo 12 godina do 2011. taj je broj narastao na 7 milijardi! I to je ta megapromjena – promjena velikih razmjera – koja se odvija izvanrednom brzinom. Polazeći već samo od tih pokazatelja, autori promišljaju viziju 2050. i moguće scenarije na navedenim područjima, pri čemu, napominje Franklin, imaju manje-više isti pristup: kako biste gledali u budućnost, morate najprije pogledati u prošlost.

Autor prvoga poglavlja *Sudbina? Ne baš* jest John Parker, urednik rubrike s temama vezanim uz globalizaciju. On razmatra posljedice demografske eksplozije, jer prema projekcijama UN-a do 2050. na svijetu će živjeti više od 9 milijardi ljudi s trendom daljnjeg rasta. Ta će populacija biti znatno starija (16% iznad 65 godina) i urbanija, no ključno je pitanje zapravo opet ono Malthusovo: hoće li svijet moći prehraniti toliki broj, hoće li to uništiti okoliš i dovesti do još razornijih klimatskih promjena te hoće li tako nagurane milijarde češće ratovati za sve oskudnije